

se o zápisech těch dovídáme leccos nového.³⁵⁾ Novými zprávami ovšem nemění se dřívější náš názor, že pozemkové knihy egyptské zavedeny byly předkem a hlavně k účelům berničným, že byly pozemkovým katastrem daňovým. Ale z nových papyrů vychází jasně na jevo, nejen že knihy tyto sloužily zároveň pojištění poměrů vlastnických a úvěru realnímu, nýbrž také, že v tom spatřován byl též účel jejich, třebaš jen vedlejší. V právním sporu, který se nám líčí v t. zv. podání Dionysie z r. 186 po Kr. (Oxy II. 237), opírá tato tvrzení svoje, že má právo vlastnické k jistému pozemku, o to, že právo její bylo zapsáno do knihy pozemkové, uvádějíc pro to též edikt místodržitelský vydaný za císaře Domitiana. V ediktu tom nařizuje se všeobecná revise katastru pozemkového. Všichni držitelové pozemků mají vlastnictví svoje přiznati a uvéstí hypoteky a jiná třetím příslušející práva prokazující zároveň svůj titul nabyvací. Z dalšího obsahu ediktu vychází na jevo, že hypoteky a služebnosti mohly býti též samostatným předmětem zápisů učiněných na základě oznámení osoby oprávněné. Edikt končí paměti-hodnými slovy, že vše to (všecky tyto fasse a přípisy) se nařizuje, aby (třetí) kontrahenti nebyli oklamáni neznalostí: »ὅνα οἱ συνυλλάσσουντες μὴ κατ' ἄγνοίαν ἐνεδρεύονταί.« Jest tím zajisté jasně a vědomě vysloven princip veřejné víry knih veřejných. Právem připomíná však Mitteis, že jest to jiná otázka, na kolik tato idea byla též právnicky realizována, na kolik tedy platil princip publicity ve smyslu moderném. Že se v té věci musíme prozatím uskrovniti, připomínéjž nám okolnost ta, že po negativné stránce princip veřejnosti v Egyptě proveden nebyl. Věcná práva k nemovitostem byla platná, i když nebyla zapsána do knih.

Několik slov ku pěstění církevního práva.

Napsal prof. dr. Kamil Henner.

Dne 31. října 1896 měl Emil Friedberg jako nastupující rektor university Lipské velezajímavou přednášku o právu kanonickém a církevním.¹⁾ Není naším úmyslem zabývat se zde celým jejím obsahem,

³⁵⁾ O zápisu práv věcných do knih v Egyptě pojednal na základě papyrů vícekrát Mitteis, a to v Hermes 30 str. 592 násl.; sv. 34. str. 91 násl., nejnověji zřetelem k Oxy II, 237 v Arch. f. Pap.-Forsch. I. 1. str. 183—199. V článku tom promluveno jest též o technice knihovních zápisů. Sr. též Wilcken, Griechische Ostraka 1899, sv. 2. str. 456 násl., 478 násl. a Grenfell a Hunt v publikaci uvedeného papyru.

¹⁾ Vyšla tiskem pod titulem: »Das kanonische u. das Kirchenrecht« v Lipsku samostatně a pak r. 1898 v časopise Friedbergem spoluredigovaném: Deutsche Zeitschrift für Kirchenrecht (str. 1.—29.).

než chceme předmětem své úvahy učiniti výstražnou obavu, kterou Friedberg vyslovil co do budoucnosti práva církevního na právnických fakultách německých universit. Nečiníme to proto, že bychom chtěli mluvit o poměrech říšskoněmeckých. V první řadě máme při tom ohled k poměrům v zemích našich: neboť co v říši Německé se vyvinulo, mnohdy i k nám se zahostilo, ne vždy k našemu prospěchu; tanulo nám na mysli pořekadlo: »Proximus ardet Ucalegon«, — my že tedy máme býti na stráži ve věci vlastní.

Však k této věci! Na konec své přednášky Friedberg trpce si stěžuje na úpadek pěstění práva kanonického na právnických fakultách německých universit: mizíť prý kanonické professury; jako vedlejší zástoj přiděluje se právo kanonické učitelům, kteří své síly věnují v první řadě jiným právním odborům, čímž se mnohdy stává, že tito učitelé nemohou v přednáškách o právu církevním podati to, co by se na nich žádati mohlo, a že pak posluchači pro obor takto zastoupený tím menší zájem jeví, kdežto zájem ten prý beztoho oproti právu církevnímu stále byl malý. Neboť nehledě k přechodnímu vzplanutí tohoto interestu, jež bylo podmíněno politickými událostmi od polovice 19. století, zejména novým upravováním státoprávních poměrů společností náboženských a pak pruským bojem kulturním, shledává Friedberg, že celková netečnost oproti kanonickému právu vyvolána byla již recepcí práva římského, které stalo se na fakultách právnických znenáhla panujícím, a pak odtržením se protestantův od katolíků; již tenkrát prý byla v protestantských zemích životní síla právu církevnímu podřata, a nebylo mu lze na právnických fakultách zplna a zcela se vzkřísiti. Bude-li pak nad to v zanedbávání stolic kanonického práva na německých universitách dále pokračováno, nadejdou dle Friedberga doby, kdy z Německa budou museti opětně putovati na italské university ti, kdož budou se chtíti vzdělati na kanonisty, poněvadž tam začínají opětně pěstiti právo kanonické, které bylo na nich dlouho zanedbáváno.¹⁾ Nechceme zkoušeti, kam až sahá ono neobsazování stolic práva kanonického; vždyť Friedberg musí tyto poměry dobře znáti, jsa stále na německých universitách, nad to dlouholetým spoluredaktorem shora zmíněného časopisu, i v oněch dobách, kdy ještě Dove stál v jeho čele, při čemž se mu naskytla zajisté mnohá příležitost viděti, co se v zákulisí děje, i neděje. Ale i nepřímou nasvědčuje tomu faktů jiná okolnost, též Friedbergem připomenutá: sotva nový občanský zákoník německý vystoupil na obzoru, s mnohých stran ozvaly se hlasy, aby římské právo bylo na právnických fakultách co nejvíce

¹⁾ Co Friedberg zde o zanedbání práva církevního byl naznačil, vyslovili před ním již na př. Josef Busz, *Die Methodologie des Kirchenrechts* (1842), str. V. a 7., Gross, *Zur Begriffsbestimmung u. Würdigung des Kirchenrechts* (1872), str. 10, str. 25. pozn. 1., str. 30., pozn. 2., ale zejména podrobně k věci poukázal Schulte v 3. dílu 3. svazku své *Geschichte der Quellen u. Literatur des kanonischen Rechts* (1880), str. 279. nsl.

obmezeno, ono právo, které v 19. stol. bylo Němci tak významnou měrou pěstěno, že německá právní věda v Evropě stála v popředí.

Má se tedy snad na právnických fakultách podle těchto úkazů při římském a kanonickém právu pěstiti jen to, co má v první řadě praktický význam? Jest to první a hlavní požadavek vědy? Co do kanonického práva zajímá nás hlavně jedna okolnost: Proč to tak daleko došlo s právem tímto na německých fakultách právnických?

Že kanonické právo dnes nemá onoho praktického významu, jako v dobách rozkvětu církevní moci, jest všeobecně známo; to by ale zrovna nasvědčovalo tomu, že církevní právo v první řadě, ovšem ne výhradně, vykládáno býti má jako právo historické, jak to na př. oficielně v Rakousku od r. 1855 uznáno bylo, a že by nemělo výhradně zařaděno býti do právních odborů praktických, jak se to skutečně stalo na německých právnických fakultách, a zejména ve studijním plánu pro fakulty právnické v Prusku.¹⁾ Což nemá církevní právo jako historický odbor již žádný význam, ono právo, o němž Friedberg praví, že jest kosmopolitické, ideálně křesťanské a konservativní, což musí býti považováno již jen za nějakou vedlejší pertinenci? Zajisté, že nikoliv. Vždyť příkladem ještě r. 1897 ve Francii založena byla Académie de Droit Canonique se sídlem v Paříži a založen časopis Revue canonique na vzpružení pěstění práva církevního. Ale právě způsob, kterým se vykládalo a vykládá na německých právnických fakultách, zavinil asi ne-li všechno, přece velmi mnoho. Dobře praví Friedberg v téže přednášce, ale v jiné souvislosti,²⁾ že z kanonistů stali se učitelé církevního práva, při čemž má na mysli historický a přesný rozdíl mezi právem kanonickým a právem církevním. Pokud církev ovládala celý veřejný život, tu učili kanonisté hlavně právo obsažené v ctihodném Corpus iuris canonici; když následkem reakce státův oproti církvi tato krok za krokem opouštěti musila dosavadní pole svého působení, když stát znenáhla se ujímati začínal věcí, kterých dosud hrubě zanedbával, tu církev mohla svým právem upravovati skutečně pouze poměry církevní, tu kanonické právo pozbývalo v životě světském na praktickém významu, tu i státní svým zákonodárstvím zasahovali do působnosti církevního. A učitelé práva církevního začínali při poměrech takto změněných se obmezovati na to, co v praxi platilo, z kanonistů stali se skutečně učitelé církevního práva, stranou ponechávající, co kdysi církví bylo vytvořeno.³⁾ Že tomu tak, dosvědčují téměř všechny — jinak zajisté namnoze výborné — učebnice německé, a patrně, že mezi učebnicemi a výklady universitními

¹⁾ Srovn. Gareis, Encyklopaedie u. Methodologie der Rechtswissenschaft, 2. vydání, 1900, str. 205. a uspořádání v Birkmeyerově Encyklopaedie der Rechtswissenschaft (1901).

²⁾ Str. 11. spisu samostatného.

³⁾ Srov. též Gross, Zur Begriffsbestimmung u. Würdigung des Kirchenrechts str. 30. nsl. a Schulte l. c. v 3. dílu 3. svazku díla Die Geschichte der Quellen.

jest úzké spojení. Tím se stalo církevní právo na mnohých právnických fakultách často, ovšem ne vždy pravou popelkou, ačkoli zrovna Němci v 19. století pěstěno bylo literárně měrou obdiv budící; co totiž mělo nyní protestantům znamenati platné právo církve katolické, ku které stáli v nepřátelském poměru, co katolickým studujícím, kteří je namnoze považovali za zbytečné obtěžování paměti, ježto v praktickém právním životě málokdy přišlo k upotřebení! Tu ovšem nelze se diviti výroku, jež učinil r. 1860 Schulte: ¹⁾ »Wie viel unser heutiges Recht dem canonischen verdanke, davon haben die meisten Juristen kaum eine Ahnung. Aber hiervon abgesehen, fällt es den Wenigsten bei, auch nur daran zu denken, dass die Entwicklung der Menschheit sicherlich dem canonischen Rechte viel mehr verdankt, als dem römischen Privatrechte. Der grösste Fehler des Corpus iuris canonici ist in den Augen der Meisten seine Abstammung aus dem Mittelalter. Diese ist für sie unbedingt genug, um dasselbe für finster u. s. f. auszugeben«

Před 40 lety tedy výrok, jenž svědčí tomu, že kanonické právo velikým davem právníků přespříliš váženo nebylo, před čtyřmi lety výrok, který činí dojem, že právo toto na fakultách právnických odumírá. A přece pravil Kahl ještě r. 1894 o církevním právu: ²⁾ »Ein Studierender der Rechte, welcher sich zu der Ansicht bekennen sollte, dass diese Disziplin für ihn minderwertig oder entbehrlich sei, würde dadurch eben nur verraten, dass ihm die Einsicht in die organischen Zusammenhänge der einzelnen Teile seines Wissensgebietes noch völlig fremd geblieben ist. Und selbst, wenn er sich bis zu dem Standpunkte des Brötstudierenden erniedrigt hätte, welcher den Maszstab des Wissenswerten überall nur aus dem nächstliegenden realen Bedürfnis entnimmt, u. ängstlich ermisst, ob er seine geistigen Errungenschaften auch im Examen gebrauchen u. im künftigen Berufsleben versilbern kann, so würde er gleichwohl auf das Kirchenrecht zu verzichten nicht in der Lage sein.« A přece na celé čáře odstrkování tohoto práva! Proč ale? I míníme dále, že nebylo s dostatečnou přísností k tomu hleděno, že se kanonickému právu vykládalo na právnických fakultách, jinými slovy míníme, že kanonické právo mělo se jinak vykládati theologům, jinak právníkům. Nemůže se namítnouti, že vědecké pěstění předmětu jest nezávislé na tom, kdo z výsledků vědeckých chce těžiti; zajisté, ale zde běží v první řadě o přednášky sdělané na základě onoho pěstění. Něco jiného potřebuje theolog vzhledem ku své vědecké průpravě, něco jiného právník; oběma podávati totéž, znamená podati jednomu přespříliš mnoho zbytečného, druhému přespříliš málo nutného. Ohlédněme se po jiných oborech, zdali zde se neřídí podle hlavního cíle výchovy. Anatomie příkladem jinak se vykládá medicům, jinak výtvarným umělcům; matematika jinak budoucím matematikům a

¹⁾ Das Kath. Kirchenrecht I, str. 357., pozn. 2.

²⁾ Lehrsystem des Kirchenrechts u. der Kirchenpolitik I., str. 2.)

jinak chemikům; a proč máme přednášky o fysice zvlášť pro mediky, zvlášť pro farmaceuty, zvlášť pro techniky? Tímto oddělováním přednášek přece vědecké propracování příslušných disciplin nikterakž neutrpělo. A tak bychom mohli ještě mnoho příkladů uvést, které by názor náš potvrdily jako správný. Však mluvmе konkrétněji co do církevního práva samotného. Příkladem má nauka o irregularitách, o svěcení, o rezervovaných a neslučitelných beneficiích, nebo nauka o církevních zřízeních pro theologa zcela jiný význam, než pro právníka; onen má zapotřebí v naznačeném směru detailnějších znalostí nežli právník, jemuž hlavní věci stačí, aby s úplným porozuměním mohl sledovati pak partie ty, jež zase proň jsou před důležité. Bude se někdo dnes přimlouvati za to, aby theologům *podrobně* vyložen byl klassický kanonický proces ve věcech sporných a ve věcech trestních? Asi sotva; ale naopak skoro na celé čáře byl této materii pro právníky nadmíru důležité výhost dán i v učebnicích psaných v první řadě pro právníky. Ať příklady z novějších dob mluví: Phillips, Lehrbuch des Kirchenrechts ¹⁾ má o řízení ve věcech trestních něco málo přes 5 stránek, o řízení ve věcech sporných 13 řádků; Schulte, Lehrbuch ²⁾ o onom řízení necelé 4 stránky a o tomto řízení 11 řádků, Vering, Lehrbuch ³⁾ o obou řízeních po 13 stránkách, Friedberg, Lehrbuch ⁴⁾ necelé 3 stránky o řízení trestním, o řízení ve věcech sporných vůbec nemluví; Grosz, Lehrbuch ⁵⁾ ani o tom, ani o onom řízení nemluví. ⁶⁾

Nechceme unavovati statistickými údaji; výsledek jest patrný: v tak důležitém pro právníky odvětví buď málo nebo nic. Co děje se tedy s touto látkou? Pravidelně se vytýká, že obě řízení kanonická nejsou dnes praktická, že tvořila v mnohém směru základ moderního řízení, kde tudíž o nich má býti pojednáno. Může ale učitel moderního řízení civilního a trestního ve svých přednáškách *detailněji* přihlížeti k těmto základům historickým? Látka jest zde beztoho tak objemná, že ve vyměřených k tomu hodinách stěží může celá býti probrána. I tak se stává, že na právnických fakultách o historickém základu dvou tak důležitých právních disciplin se systematicky nepřednáší, že jen sem tam nějaká zmínka se učiní.

V protestantských zemích pak vylučují z přednášek o církevním právu již i manželské právo a odkazují k přednáškám o civilním právu teritoriálním. »Kirchenrecht mit Einschluss des Eherechts«

¹⁾ 3. vyd. 1881, str. 452.—458. a str. 388.

²⁾ 4. vyd. 1886, str. 218.—222., 227.

³⁾ 3. vyd. 1893, str. 688.—701., 740.—753.

⁴⁾ 4. vyd. 1895, str. 284.—286.

⁵⁾ 3. vyd. 1899., které jest pouhým otiskem vydání 2. z. r. 1896.

⁶⁾ Rittnerovo Církevní právo, dílo původně polské, pak do češtiny přeložené činí chvalnou výjimku od způsobu německých učebnic, ano pojednává v II. svazku o řízení ve věcech sporných na str. 51.—94. a o řízení trestním na str. 123.—136.

čteme v mnohých německých programech universitních, a v některých učebnicích protestanty sepsaných jest manželské právo zcela již vynecháno na př. v učebnici Zornově; i Kahl vycházejí se stanoviska, že manželské právo jest sekularisováno, nepodá celé kanonické manželské právo, naopak promluví pouze o úřední činnosti církevních orgánův a o povinnostech členů církve dle církevního řádu manželského. Toto vyloučení kanonického práva manželského se strany protestantských spisovatelů odůvodňuje se protestantským názorem o manželství, které jest jim pouze občanským právním poměrem, tudíž manželské právo jen světským právem občanským, kde se o něm dle jich názoru jediné pojednati má. Tento způsob výkladův ale může stačiti pro evangelické theology, nečiní ale žádným způsobem zadost požadavku historické průpravy právníků, jimž se takto opětně nedostane znalosti o historickém vývoji tak důležitého řádu. Vždyť přece není dobře možno v přednáškách o platném civilním právu najíti času, aby podán byl přibližně úplný obraz základu nynějšího manželského práva.

To jsou dosud ale jen dva příklady k tomu, co se již z kanonického práva škrtlo; vedle toho ale nepodávají se pravidelně detailní výklady o tom, jak církevní právo působilo na jiná odvětví právní. A to jest pro právníky přece veledůležité. V této příčině poukazujeme ku známému, sice stručnému, ale výbornému vylíčení, jež podal Hinschius ve své *Geschichte und Quellen des Kanonischen Rechts* v Holtzendorffově *Encyklopädie der Rechtswissenschaft*; míníme tím jeho pojednání o poměru církevního práva k právu římskému a německému a o vlivu kanonického práva na jednotlivé právní disciplíny.¹⁾ Ale s podivením! Sám Hinschius (který přespříliš záhy zemřel) ve svých přednáškách o církevním právu na universitě Berlínské o těchto právě vytčených věcech vůbec se nezmiňoval, jak jsme toho sami svědky byli v zimním běhu 1884—1885.

Věčná škoda, že to, co dobrými kanonisty bylo hájeno, se neujalo, že takřka v zárodku zakrnělo. Ovšem rozšířil by se probíráním partií z církevního práva na vývoj právních disciplín vlivuplných obor práva církevního pro právníky, ale jen náhradou toho, co by se ubrati mělo na detailu v odděleních pro právnické studium nikoli tak důležitých.

Vychází-li se se stanoviska námi neschvalovaného, pak ať se již důsledně řekne: Historické právo zvláště vykládati jest holou zbytečností; na příslušných místech výkladu o platném právu budiž poukázáno k historickým základům. Máme spěti k těmto koncům? Nejsou tím vůbec fakulty právní jakožto pěstitelky vědy právní ohroženy? Probírá-li se

¹⁾ K tomu ostatně již v dřívějších dobách poukázali příkladem Walter (Lehrbuch 14. vyd. 1871. str. 759. nsł. § 342. nsł.) Busz, Methodologie 174 nsł., Permaneder, Handbuch (3. vyd. §§ 523. nsł.) a Schulte ve známém článku »Über die Bedeutung u. Aufgabe des Kirchenrechts u. der Kirchenrechtswissenschaft«, kterým časopis Archiv für Kirchenrecht 1857 zahájen byl.

z práva historického jen právo římské a německé, neschází tu důležitý činitel ve vývoji práva vůbec?

Jest-li se ale, jak vylíčeno, kus po kuse od církevního práva odtrhovalo, pak ovšem zbyl časem trup, který na fakultách právnických nemohl hrát velký úkol, s nímž tudíž všelijak bylo nakládáno, který časem stává se zbytečným. A odtud zastáváme názor, že chceme-li církevní právo na právnických fakultách uhájiti před úpadkem, musíme vykládati právo kanonické a právo církevní v technickém slova smyslu, a že musíme hleděti k tomu, aby v přednáškách splněn byl program, který Schulte ve shora zmíněném článku »Über die Bedeutung u. Aufgabe des K. R.« pro pěstění církevního práva vůbec vytknul, aby totiž ukázáno bylo 1. kterak právo církevní bylo činitelem v životě sociálním a právním, 2. kterak jest právo toto základem církve až po dnes a 3. jak může býti činitelem i pro budoucí rozvoj právní.

Aby vznešený tento cíl dosažen byl, musí v přednáškách podán býti též obraz vývoje poměru mezi státem a církví co do minulosti a přítomnosti, aby základ k samostatnému posouzení posluchačům podán byl co do budoucnosti. Souhlasíme se Singerem,¹⁾ že pojmání tohoto poměru do církevního práva děje se z ohledů didaktických; neboť kde se má ve fakultních přednáškách o této materii jednati? V státním právu? Tu by vylíčení zůstalo jednostranným, pokud by se mluvilo pouze o poměru příslušného státu k církvi. A pak i není času, aby se zde vykládalo zásadní stanovisko, které církev po staletí skutečně zaujímal a za které bojovala. Poměr vyznačený musí se podati ale historicky, neboť abstraktní věty vyvozené po vývoji do našich dob sahajícím mohou nauku tuto vhodně zakončiti, nikoli však nahraditi. Podobně má se to, abychom příkladu užili, se všeobecným státním právem: jen na základě historické nauky tato vystupuje do popředí, kdežto podává-li se souhrn všeobecných bezbarvých vět, nemá valného významu.

S tímto programem shora vytknutým souvisí pak další požadavek, že církevní právo v přednáškách sloučeno býti má s církevní politikou, jak to nejnověji učinil Kahl ve shora zmíněném Lehrsystem se stanoviska protestantského a částečně Sägmüller ve svém Lehrbuch des kath. Kirchenrechts (I, 1900) se stanoviska katolického. Ovšem musí každého učitele svědomitou povinností býti, podati z církevně politického materiálu takový výběr, »aby tím všestranné a věcné ocenění problému bylo připraveno a žáku utvoření samostatného úsudku bylo umožněno, čímž ovšem není vyloučeno, aby učitel vlastní přesvědčení jasně a určitě vyznačil.«²⁾

Jsme přesvědčeni, že přibráním, pokud se tkne prohloubením materiálu naznačeného právo církevní nabude svěžesti, že se obrodí, že

¹⁾ V článku »Kirchenrecht« v Staatslexikon der Görres-Gesellschaft a v recenzi Kahlova spisu.

²⁾ Kahl l. c. I., str. VII.

jeho důležitost v právu historickém i v právu platném jasněji vysvitne, čímž samo sebou vynutí si všude onu vážnost, která mu jistě přísluší, neboť nabude se jím přehledu o vzájemném účinkování všech základních činitelů dnešního práva, pro které v přednáškách právnických dosud scházelo na mnoze článku slučujícího.

Zbývá ovšem nyní další otázka, jak má se uspořádati látka, již by slušelo probrati, aby co možná vyhověno bylo potřebám akademickým? Všeobecně jest známo, že v německé literatuře 19. století od prvního vydání Walterovy učebnice práva církevního (1822) a Eichhornových Grundsätze des Kirchenrechts (1831—1832) až na Sägmüllerovo Lehrbuch des kath. Kirchenrechts (1900) o otázce této mnoho názorů v theorii projeveno, i prakticky provedeno bylo, i nechceme to zde opakovati.¹⁾ Ale zvláště upozorňujeme k tomu, co Zorn v této příčině vytknul.²⁾ Běží totiž o rozdělení látky na dějiny a na systém práva církevního, když se v úvodě bylo promluvílo o pojmu, povaze a rozdělení práva toho. V onom oddíle nemají se ale podávati pouze dějiny zevní, jak to činili, více méně v jednotlivostech se odchyľující příkladem Walter, Gitzler, Helfert, Phillips, Permaneder, Pachmann, Aichner, Schulte, Rosshirt, Gerlach, Vering, Rittner, Scherer, Grosz, nýbrž má se pojednávat i o dějinách vnitřních, tedy o současném vývoji tělesa církevního měrou podrobnější, než to již dříve provedli příkladem Richter — Dove — Kahl, Mejer, Friedberg.

Přednost oddělování dějin od systematického probrání práva záleží, jak patrné, v tom, že odpadá alespoň částečně nekonečné se střídání dějin s pozitivním právem, že se umožňuje představit si alespoň přibližně celý právní život církve v určitých dobách, což činí začátečníkům mnohé nesnáze. V dějinách synchronicky provedených dá se též nauka o pramenech účelněji probrati, než když se o nich mluví v pořádku chronologickém, neboť nabudou oživení poukazem k oněm činitelům, za jejichž účinkování byly povstaly; duch a směr jejich dá se líp vystihnouti vysvětlením doby jejich vzniku, než údaji více rázu statistického.

Při vyličení synchronickém ovšem jest nejhlavnější podmínkou, aby periodování stalo se účelně. Tu zdá se nám, že následující periody mohly by býti vytknuty, any přiléhají k měnícímu se vlivu církve,

¹⁾ V tom ohledu sluší zejména poukázati na Jacobsonovy Kirchenrechtliche Versuche zur Begründung eines Systems des Kirchenrechts 1831—1833 a Buszovu Methodologie des Kirchenrechts (1842), na vývody Schultovy v předmluvách k oběma dílům »Katholisches Kirchenrecht«, v úvodních §§ prvního svazku (§ 6. nsl.; str. 25. nsl.) a v odůvodnění systematiky ve svazku II., str. 79. až 96., dále ve článku shora citovaném a v 3. dílu 3. svazku uvedené Geschichte der Quellen str. 298. nsl. a pak na přehled Kahlův l. c. str. 40.—45.

²⁾ R. 1885 v Grünhutově Zeitschrift für das Privat- u. öffentliche Recht der Gegenwart, XII. sv., str. 762. a nsl., referuje o Hinschiově spisu »Allgemeine Darstellung der Verhältnisse von Staat u. Kirche«. Srovn. sluší též vývody Buszovy v jeho Methodologie str. 158. nsl. a pak rozvrh látky v učebnici Zornově z r 1888 i Sohmovo K. R. I, 1892.

tudíž i církevního práva. Jsouť to periody tyto: 1. Vývoj církve od doby založení až do jejího veřejného vystupování ve stol. 4.; 2. vývoj až do 9. stol., a sice na východě a na západě; 3. doba církevní moci vše ovládající (theokratism) až do konce 13. stol.; 4. znenáhly úpadek moci církevní následkem reakce se strany světské i duchovní až do sboru Tridentského; 5. reorganisace církve sborem Tridentským až na naše dny; při čemž by vzhledem ku rychleji se měnícímu poměru mezi církví a státem slušelo vytknouti pododdělení časová a sice do konce stol. 18., do r. 1848 a pak až na naše dny. V těchto jednotlivých periodách nutno podati přehledný obraz znenáhleho vývoje církve co do správy, zákonodárství a soudnictví i co do poměru k státním mocnostem; při čemž by nauka o pramenech právních a hlavních směrech literárních vhodně se připojila. Netajíme se ovšem tím, že bude velice nesnadno najíti pravou míru pro tento oddíl historický.

Co se části systematické tkne, bylo německou vědou v druhé polovici 19. století celkem zavedeno systemování dle obdoby státního práva, což souvisí s poznáním, že církevní právo jest veskrze rázu veřejnoprávního. Co do jednotlivostí byly ovšem nejrozumnější názory projeveny; nejvíce v Německu vyniklo rozdělení, které Hinschius zavedl ve svém velkém, žel že nedokončeném systému práva církevního, ve svém systematickém přehledu církevního práva dříve v Holtzendorffově a posléze v Birkmeyerově encyklopaedii. Jak těžko jest jednotlivý systém podati, patrně z toho, že sám Hinschius v uvedených pracích i v universitních přednáškách co do jednotlivostí změny prováděl.

Uvedeme blíže rozdělení látky Hinschiem provedené v Birkmeyerově encyklopaedii,¹⁾ ježto jest to poslední literární práce největšího německého dogmatika na poli církevního práva v 19. století. Rozdělení jest následující:

I. Úvod (církev, církve, církevní a kanonické právo).

II. Právo církve katolické:

A. Právní prameny. *B.* Dogmatické základy ústavy. *C.* Hierarchie a řízení církve hierarchií: *a)* Vstoupení do hierarchie. *b)* Organismus pro řízení církve. *c)* Nauka o církevních úřadech a ústavech. *d)* Nestálé orgány pro řízení církve, sbory nebo synody. *e)* O funkcích orgánů církev řídících: 1. Právo zákonodárné. 2. Správa ordinis. 3. Správa potestatis magisterii. 4. Výchova kléru. 5. Účastenství církve na vyučování laiků. 6. Vykonávání církevní moci trestní a disciplinární. 7. Církevní soudnictví ve věcech správních a civilních. 8. Správa církevního majetku a financí církevních. 9. Vykonávání dozoru a visitace.

D. Práva a povinnosti členů církve 1. co do jednotlivců (zde př. o právu manželském). 2. co do církevních společenstev.

III. Právo církve evangelické.

¹⁾ Str. 945.—1024.

IV. Postavení církví a náboženských společností ve státě.

Mnohého souhlasu dostalo se Kahlovu rozvrhu systematické (zvláštní) části;¹⁾ zejména schvaluje rozvrh tento Singer ve své obšírné úvaze o Kahlově spisu.²⁾ Kniha první jednati má (druhý svazek věnovaný části zvláštní dosud nevyšel) o církevním organismu; a to v prvním oddělení o ústavě církve co do různosti stavů, co do rozčlánkování hierarchického a reprezentativního, jakož co do společenstev duchovních. Druhý oddíl věnován moci výkonné co do duchovních a vládních funkcí, pak co do funkcí sociálních a hospodářských.

V druhé knize vylíčeny býti mají právní poměry týkající se členství v církvi, a sice v prvním oddílu co do otázky, kterak se členství ono nabývá a pozbývá, v druhém co do právních účinků členství církevního, a sice jak vzhledem k povinnostem, tak i k právům členským. Třetí oddíl šířiti se má o občanském právu svobody svědomí a o státní ochraně členů církve.

Neoddáváme se naději, že by v otázce systemování brzy docíleno bylo všeobecné jednohlasnosti. Ačkoli plně uznáváme, že každý pokrok v systemování znamená pokrok v pěstění vědy, přece míníme, že menší odchylky v některých jednotlivostech po stránce didaktické celkem budou bezvýznamny.

Jisto jest, že při systemování církevního práva katolického (a nám běží pouze o ně) nesmí se přehlédnouti, že v první řadě běží o rozvrh discipliny právní; vyloučena býti musejí tudíž hlediska neprávnícká, jakož i hlediska církevnímu právu katolickému cizí, zejména se nesmí systemovati se stanoviska odpovídajícího názorům protestantským.

Dle toho, co shora řečeno bylo, musilo by se při každé jednotlivé kapitole pilně přihlížeti k tomu, zdali církev byla sama tvůrčím činitelem, nebo zdali a odkud ustanovení převzala, a pak zejména v čem působila svými ustanoveními na další vývoj práva veřejného a práva soukromého; pokud by se průběhem líčení vytknutého taková příležitost dostatečnou měrou nenaskytla, musila by zvláštní kapitola závěrečná tomuto vlivu býti věnována.

Tyto řádky napsali jsme v úmyslu, přispěti k tomu, aby ohrožení discipliny církevního práva nastalé dle úsudku znalců v Německu nenastalo brzy také u nás. Netvrdíme, ale doufáme, že uskutečnění názorů vytknutých povede k cíli; nám běží o to, aby odstraněno bylo nebezpečí znenáhleho snižování historie práv na právnických fakultách našich, což by nutně vésti musilo ku snížení výchovy právníckého dorostu.

¹⁾ Odůvodněnému v 1. svazku jeho díla citovaného (str. 45. – 48.).

²⁾ Publikované v Göttingische gelehrte Anzeigen, 1897 č. 9 str. 665.—704.